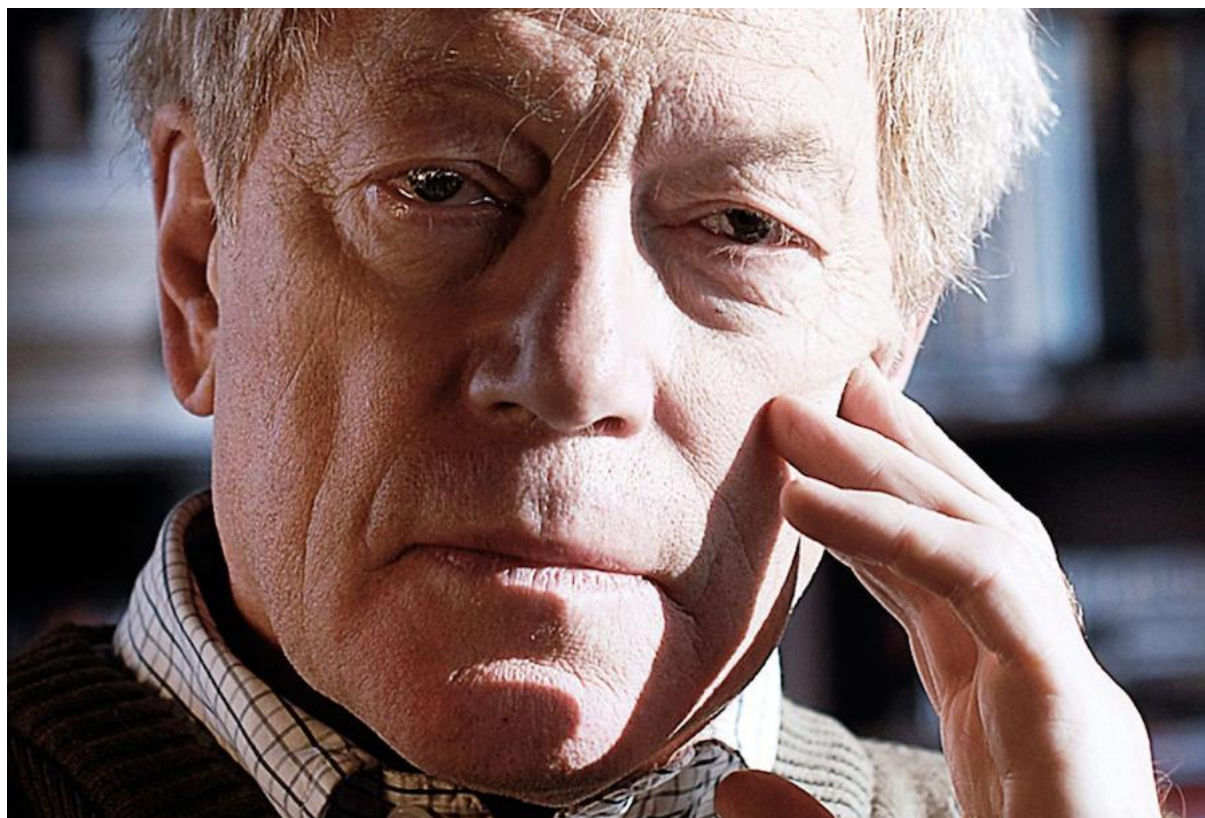

Hvordan man er konservativ

"Ved at erstatte national ansvarlighed med fjernt bureaukrati, har EU efterladt os afvæbnede og forvirrede over for den nuværende krise. Ved konstant at gå imod den dybt rodfæstede mangfoldighed i de europæiske nationer har projektet for en 'stadig tættere union' ikke blot fremmedgjort Europas befolkninger, men har vist sin manglende evne til at nyttiggøre vore folks sande ressourcer og kreative potentiale og at rivalisere ideen om den europæiske civilisation".

Af Henrik Gade Jensen

2. maj 2025

Den engelske konservative tænker og altnuligmand Roger Scruton døde i 2020 med et omfattende forfatterskab i bagagen. Scruton har været professor i filosofi i London, men ud over det er han kendt som intellektuel konservativ, der har skrevet om arkitektur,

seksualitet, Libanons opløsning, Østeuropas dissidenter, venstrefløjens tåbelige tænkere, musik og rævejagt.

Scruton er kendt i den angelsaksiske verden, men ikke meget har fundet vej til dansk oversættelse. Kun en pamflet, *Nationernes nødvendighed*, udkom i 2005 i dansk udgave.

Det siger også noget om det danske bogmarked, at en så kendt engelsk tænker hidtil ikke har fundet vej til danske forlag, som vogter portene til den danske læseverden.

Så meget mere glædeligt er det, at nu foreligger Roger Scrutons bog fra 2015 *How to be a Conservative* i en dansk oversættelse (*Hvordan man er konservativ*, Forlaget Ellekær, 308 sider, 2025).

Og selvom der ikke kan stilles spørgsmål ved Scrutons idemæssige konservatisme, omfavner han mange synspunkter, som må overraske. Bogens kapitler hedder bl.a. Sandheden i socialisme, Sandheden i i liberalisme, Sandheden i multikulturalisme, Sandheden i miljøbevarelse og Sandheden i internationalisme.

Mest af alt inkarnerer Scruton et engelsk temperament med dyb indlevelse i landets traditioner. Konservatisme for ham er livsstil og identitet. "Jeg forudsætter læsere, for hvem common law, parlamentarisk demokrati, privat velgørenhed, fællesskabsfølelse og de 'små enheder' af frivillige beskriver grundlaget for civilsamfundet. Og som endnu ikke er blevet fuldt ud vænnet til den moderne velfærdsstats hierarkiske autoritet og endnu mindre til de transnationale bureaukratier, som bestræber sig på at opsuge civilsamfundet."

Og så kan mange danske læsere måske allerede stå af, og det meste af folketingets medlemmer, for vi er dresseret til at lade velfærdsstaten erstatte civilsamfundet og international autoritet de nationale traditioner.

Når Scruton taler om konservatisme, drejer det sig ikke så meget om politik, men langt mere om kultur, æstetik, vaner og tradition. Han er ingen stor beundrer af det konservative parti, selv Margaret Thatcher var for liberal, især i sine udtalelser. Den tidligere konservative leder og premierminister Edward Heaths program var overgivelse på alle fronter, mener Scruton.

Han er tænker og intellektuel, og det har også sin store berettigelse. "Konservatisme er en affektionsfilosofi. Vi nærer affektion over for det, vi elsker, og ønsker at beskytte det mod forfald". Så konservatisme er ikke en ideologi i den håndfaste betydning med et aksiom og konkrete anvisninger. Konservatisme er hengivenhed.

Han ser ingen principiel modsætning mellem forsvaret for det frie marked og en traditionalistisk vision om social orden, som tænkere som David Hume, Adam Smith, Edmund Burke, Michael Oakeshott og F.A. Hayek stod for.

Normalt fremstilles konservatismen som en reaktion mod oplysningen med tænkere som Herder, de Maistre og Burke. Det er Scruton enig i, og konservatismen ville ikke være mulig

uden oplysningen, hævder han. De er forbundne og Scrutons fremstilling af parløbet mellem oplysning og konservatisme er det mest originale og nutidsrelevante i bogen.

For "sandheden i multikulturalismen" er, at den vestlige civilisation altid har været nysgerrig på alt andet ude omkring. Montesquieu, Mozart, Cervantes, Goethe, MacPherson, Byron – og denne interesse i kulturel mangfoldig og forskellighed er i virkeligheden "langt mere fantasifuld end noget, der nu undervises i under denne betegnelse".

Symbiosen mellem oplysning og konservativ traditionsbevidsthed har skabt "den borgerlige kultur" eller "vestlige civilisation", som er Scrutons store ideal.

Og denne kultur er netop åben og modtagelig, fordi medlemskab er blevet frigjort fra racemæssige, etniske, sociale og religiøse bånd, så den kan indoptage alle mennesker, der vil den. Den er i sandhed inklusiv og åben.

"Den borgerlige kultur" bygger på loyalitet overfor sekulære retsprincipper, territorial jurisdiktion og samfundsborgerskab. Negationen heraf er teokratier, der udleder retsregler fra religiøse kilder.

Den store fjende bliver så den afvisning af vestlig kultur, som har floreret de sidste årtier med krav om at Vesten skal sabotere sin egen tradition, fordi den ikke er det, som den faktisk er, nemlig inklusiv.

Scruton polemiserer mod Edvard Saids bog *Orientalism* fra 1978, som er standardværket i udstillingen af vestlig civilisation som undertrykkende og racistisk, men som – hvis man læser bogen – i mange henseender viser det modsatte. Jeg blev ved at læse Saids bog faktisk selv mere imponeret af vestlig kultur gennem århundreder for dens tolerante, åbne og nysgerrige tilgang til 'de andre' og 'det andet' udenfor. Og som næsten er enestående for Vesten – de fleste kulturer er lukkede om sig selv og føler intet behov for at kende noget andet.

Afvisningskulturen, som vi også kender nu som *woke* og *cancel*, er et frafald fra oplysningen, hævder Scruton. Det re-etnificerer kulturen, hvor præstationen i vestlig civilisation var et samfund med almene regler og sekulær religion, der i praksis gør det muligt for alle at blive deltagere. Bortset fra dem, som sætter religiøse regler højest eller overnational jurisdiktion øverst.

Det store våben i afvisningskulturen, negationen af oplysningen, er racisme-begrebet, som udslynges mod enhver markering af den vestlige civilisation, som paradoksalt nok er den første anti-racistiske og multikulturelle kultur.

Scruton er stærk fortaler for nationen med territoriet som den egentlige opretholder af borgerlig kultur. Og tilsvarende kritisk overfor EU's forsøg parallelt med afvisningskulturen på at nedbryde nationalstaterne. "Ved at erstatte national ansvarlighed med fjernt bureaukrati har EU's maskineri efterladt os afvæbnede og forvirrede over for den nuværende krise. ... Ved konstant at gå imod den dybt rodfæstede mangfoldighed i de europæiske nationer har projektet for en 'stadig tættere union' ikke blot fremmedgjort Europas befolkninger, men har

vist sin manglende evne til at nyttiggøre vore folks sande ressourcer og kreative potentiale og at rivalisere ideen om den europæiske civilisation”.

Der er masser af stof at hente i Roger Scrutons forsvar for en konservativ mentalitet, som rækker langt ud over partipolitik og nutidens konflikter. Det meste er sund fornuft tilføjet fornøden intellektualitet. Forbindelsen til de dybeste træk i europæisk kultur og historie giver Scrutons bog sin store berettigelse.

KONTRAST

Mesterlig meditation over tabet af Gud, skønhed og fædreland

Roger Scruton på dansk! Hvem havde troet det? Forlaget Ellekær har taget initiativ til at oversætte englænderens stærkt oplysende, sørgmodige og indgående beskrivelse af, hvordan man er konservativ – eller bliver det.

15.05.25

Forlaget Ellekær har taget initiativ til at oversætte Roger Scrutons stærkt oplysende, sørgmodige og indgående konservatisme-bog. Det er sådan noget, kun små forlag formår, mens de store eller akademiske forlag har travlt med at tjene penge og gøre sig til over for tidsånden, de progressive eliter eller hvad C.S. Lewis kaldte [*the inner ring*](#), dvs. de smarte, de vakte, de toneangivende, kulturkliquen.

Det er såmænd Jens Ellekær, der selv har oversat originalen fra 2015 til et flydende dansk, næppe for at tjene penge, nok snarere fordi det var en meningsfuld opgave.

Lå ikke i kortene

Roger Scruton (1944-2020), nok Englands mest berømte konservative tænker siden Matthew Arnold, C.K. Chesterton og C.S. Lewis, er næsten ukendt i Danmark. Han modtog

Trykkefrihedsselskabets [Sappho-pris](#) i 2016, men det er vist også dét. Nu har læseren til gengæld mulighed for at møde ham på dansk.

Forfatteren lægger ud med at konstatere, at det ikke lå i kortene, at han skulle blive konservativ, født ind i et arbejderhjem henimod slutningen af Anden Verdenskrig. Men der sad et godt hoved på drengen, og han kom i den lokale *grammar school* og blev snart rekrutteret af klassefjenden i Cambridge. Det var vel at mærke, før universiteterne blev woke.

Maj '68

Scruton blev intellektuel og gjorde oprør mod alle autoriteter. Ingen love eller normer skulle begrænse fantasien. Men han var alligevel – ligesom sin far - ”højreorienteret”, når det gjaldt kultur, herunder klassisk musik og figurativ kunst.

Han var også forelsket i Frankrig og underviste i studieåret 1967-1968 på et *collège universitaire*. Her flyttede studenterurolighederne i Paris i maj '68 med ét hans fokus fra kultur til politik og fik ham til at forstå, hvad det var, han satte pris på i Europas skikke, institutioner og kultur, dvs. hele den kristne-borgerlige civilisation midt i det, han anså for at være verdens mest storslåede by.

Studenteroprørerne var i hans øjne en flok umodne sentimentalister: Det hele handlede om dem selv, bedst som de satte ild til biler, besatte bygninger og angreb politiet. Deres vrede var baseret på Karl Marx' allerede dengang antikverede ideer. Men hovedpersonen var dem selv. Deres revolution var narcissistisk.

Missioner i Østeuropa

Den unge Scruton blev mere og mere konservativ med tiden. I 1979 besøgte han så Tjekkoslovakiet og Polen, og det han så, korrigerede hans opfattelse af, at kommunismen var en fiktion. Den var realiseret i Østeuropa. Han besluttede sig nærmest spontant til at hjælpe dissidenterne med at smugle deres tekster og værker til Vesteuropa for at bringe glemte og undertrykte tanker til bevidsthed.

Scruton slap afsted med sine missioner i Østeuropa, men Vestens intellektuelle tilgav ham aldrig hans forræderi af den progressive sag. Det hjalp heller ikke på hans renommé, at han op gennem 80'erne ytrede skepsis overfor den monstrøse masseindvandring til England. Hans publikationer blev stemplet som ”racistiske”. Denne forbrydelse svarede til at være kontrarevolutionær under Den Franske Revolution eller *bourgeois* i Lenins Rusland: beskyldningen var bevis på skyld.

Det ville være forkert at sige, at Scruton havde gjort karriere med sine ansættelser hist og pist. Han var omringet af ideologiske fjender. På Birkbeck College i London havde han den oplevelse, at det eneste konservativt sindede menneske, han kendte, var kantinedamen. Hans kritik af den akademiske venstrefløj i bogen *Thinkers of the New Left* fra 1985 ødelagde

hans sidste chancer for at få en karriere på universitetet. Racismebeskyldningerne tog til. Kort efter besluttede han sig for at "forlade den akademiske verden og leve af min forstand."

Ikke en kontrakt, men en arv

Bogens kapitler begynder hjemmefra med konstateringen af, at et samfund ikke er en kontrakt, men en fælles arv. Vi er som borgere først og fremmest arvinger til goder, vi giver videre, hvorimod revolutioner er præcis det modsatte, fordi de ødelægger den opsparede sociale kapital og bekrieger den loyalitet, der er bygget op "nedefra gennem menneskers ageren ansigt til ansigt", dvs. i familien, i lokale klubber, i skolen, på arbejdspladsen, i kirken, teamet, på universitet, dvs. i civile sammenslutninger.

Traditioner eksisterer, fordi de giver den nødvendige information til "beherskelse af situationer", og foruden hvilke et samfund "ikke er i stand til at reproducere sig selv".

En sådan tilblivelse af samfundet er noget andet end en skriftlig eller mundtlig aftale. Samfundet hviler på følelsesmæssige bindinger og en fornemmelse for det gode, "førsteperson flertal", et førkontrakligt "vi". Fjerner man dette vi, er der ikke længere noget samfund, ingen sans for og kærlighed til stedet, fædrelandet, modersmålet, det lokale centrum, som både er virkeligt og forestillet, hinsides den enkeltes egeninteresse.

Sandheden hos de andre

Derfra går Scruton videre til at spore sandhederne i så forskellige fænomener som nationalisme, socialisme, kapitalisme, liberalisme, multikulturalisme, miljøbevarelse og internationalisme. Områder, der normalt ligger udenfor det konservative pensum. Meningen er hver gang at pege på, at konservatismen henter sine pointer i mange kapitler af den politiske tænkning. Enhver isme har sine indsigter og indbyggede fejl. Konservatismen selv er pragmatisk.

Nationalismens goder er hensynet til territoriet som grundlaget for politisk orden. Men demokratier behøver et nationalt snarere end et religiøst eller etnisk vi, understreger forfatteren: "Når Gud laver love, bliver lovene lige så mysteriøse som Gud selv."

Socialismens sandhed er, at en for stor forskel mellem rig og fattig fratager den fattige den fulde oplevelse af at være samfundsborger. Socialismens problem er, at statens budgetter risikerer at blive grænseløse, og at socialisterne dermed "konstant låner af fremtiden" og de endnu ufødtes muligheder. Socialismen er således en trussel mod den fremtid, socialisterne altid taler om, idet de bilder sig ind, at retfærdighed kan oversættes til lighed.

Det feudale princip

På samme måde med kapitalismen og de andre emner, der tages op i særskilte kapitler. Den har sine store fordele, herunder at sætte pris på meget komplicerede forhold, som en planøkonomi ikke kan overskue – og derfor fører til to ting overalt, hvor planøkonomien søges indført: enten køer og knaphed eller en massiv sort økonomi – ja, eller begge dele. Omvendt kan ingen markedsøkonomi fungere uden lovgivning og moralske sanktioner, som

fastholder individuelle agenter til deres aftaler. Dette bliver stedse sværere i en global økonomi. Scruton tilføjer, hvad han kalder behovet for "det feudale princip": Den, der nyder ejendom, er også ansvarlig for den.

Heller ikke liberalismen kan være grænseløs. Samfundet består rigtignok af individer. Men hertil kommer, at staten har det mål at beskytte det civile samfund mod dets ydre fjender og dets indre uorden.

Konservatismens værdiriger

Et særligt vigtigt kapitel handler om "værdiriger", altså områder af værdi. Trosfriheden er den første. Den udgår fra kristendommen selv. Kristendommen søger at beskytte et privat område, der er frit, et helle.

Dette skete historisk set langt fra uden intense konflikter, det ved enhver. Men den kristne civilisation formåede at tillægge institutioner en religiøs autoritet uden at kræve en religiøs lydighed over for dem: "Skønt kristendommen gennem sin historie har udvist en stor del intolerance (...), er det ikke forkert at se en konstant bevægelse frem mod ideen om religiøs frihed som en kristen pligt."

Mens islams love kræver en kollektiv form for broderskab og underkastelse, søger den religion, der indtil videre har nydt forrang i den vestlige verden, naboskab og gensidig frihed. Det er naturligvis derfor, islam via demografi, vækkelse og infiltration udgør en tiltagende trussel mod de vestlige samfund.

Desuden er vores kirker vigtigere end profit, understreger Scruton. De er ikke blot symboler. De er en del af vores nationale identitet. De definerer vor åndelige stræben midt i al vor skepsis og vantro. Med forfatterens tilføjelse: "Deres overlevelse afhænger nu mere af deres skønhed end af deres anvendelse; men herved vidner de om skønhedens dybe nytte."

Familien, kultur og skønhed

Vores kristne arv spiller ifølge forfatteren over i vores syn på familien, kultur og skønhed.

Familien er det sted, hvor "livets mål opbygges og nydes". Dette strider mod al progressiv moral i dag. Men som Scruton skriver, så sikrer skingre minoriteter, at jo dybere et spørgsmål er, desto mere sandsynligt er det, at det afgøres med overfladiske argumenter.

Familien, der begynder med ægteskabet, drejer sig, som dets latinske navn *matrimonium* antyder, ikke om seksuel kærlighed, men om moderskab. Familien er et værn om moderskabet. Børnene er det vigtigste. Fjerner man dem fra ligningen, vil ægteskabet og dermed også stiftelsen af en ny familie "ikke længere være en forpligtelse på tværs af generationer med opdragelse af børn som sit mål", men blive en "kontrakt om samliv, så temporær og annullerbar som enhver anden tilsvarende handel."

Kulturen er en byrde, men også en livline. Byrde, fordi den kræver indlevelse og dannelse. Livline, fordi kultur forbinder den enkelte med det, der går forud for én selv, heriblandt de mest anerkendte monumenter og "prøvesten". "Vi værdsætter vittigheder, kunstværker,

diskussioner, historiske og litterære værker, manerer, påklædning, ritualer og adfærdsformer." Alt dette er "formet af vurdering" og "meningen med verden og samfundslivet".

Overskridelseskulturen er hul

Kærligheden til skønhed er fundamental for denne opgave. Som Scruton så med egne øjne i Paris for snart 60 år siden, er den demonstrative overtrædelse af skønheden, sådan som vi ser i den performative og hule samtidskunst på alverdens gallerier, lige så sentimental som politiske revolutioner, "en billig måde til at stimulere et publikum og et forræderi mod kunstens hellige opgave, som er at gøre livet større, end det er, og vise dets skønhed."

For den konservative er der intet vundet med overskridelseskulturen. Den ser tabet af skønhed som en sejr. Men hvilken sejr?

Vestens vigtigste ressource

For Roger Scruton er skønheden simpelthen Vestens vigtigste ressource. En dyd, der tåler tab, ethvert tab, selv tabet af Gud. Så længe vi har skønheden for øje, har vi ikke tabt forbindelsen til det højeste – og her kommer så konklusionen:

"Det er derfor, at vi i et samfund uden religion ser, at der opstår en smitsom hårdhed i hjertet, en antagelse fra alle sider om, at der ikke er nogen tragedie, ingen smerte, ingen sorg, for der er intet at sørge over. Der er hverken kærlighed eller lykke – kun morskab. I sådanne tilfælde er tabet af religion tabet af et tab."